

תקציר שאלות ותשובות אקטואליות בענין כילאי זרעים, כילאי אילון, כילאי כרם וערלה בגינה ובעציצים

מרדכי אפרתי ביי"מ בוקר ג"ש טו בשבט התשפ"ג ©
 (מבוסס ע"פ פסקי הרה"ג יעקב אריאל וספר " הלכות הארץ")
 אשמח לקבל תגובות למייל efratis@neto.net.il או בווטסאפ 0525219169

השאלה	התשובה
מהם כילאי זרעים ?	לזרוע או לשתול שני מיני זרעים חד שנתיים ביחד או סמוכים אחד לשני או כאשר אחד כבר זרוע לזרוע עוד אחד על ידו גם ביד גם במכונה
מהו זרע ?	כל צמח, קטנית (פול, עדשים, אורז וכד'), ירקות (עגבניות, פלפל, ירקות עלים וכד') שהוא חד שנתי והוא (הזרע, הפרי, העלים) מאכל אדם וכן כל חמשת מיני דגן (חטה, שעורה, כוסמת, שיבולת שועל, שיפון)
האם צמחי תבלין ותה שלא נאכלים בפני עצמם גם בהם יש איסור כילאיים ?	גם צמחי תבלין (כמו: פטרוזיליה וכוסברה) וצמחים שמיועדים לתת טעם בתה (כמו: נענע) שלא נאכלים בפני עצמם גם בהם יש איסור כילאיים
האם צמחי מרפא נוי וריח גם בהם יש איסור כילאיים ?	צמחי מרפא נוי וריח אין בהם איסור כילאיים
האם איסור כילאי זרעים חל רק בא"י ?	נוהג רק בא"י ובכל חלקי מדינת ישראל דהיום גם בתחום שהוא גבול עולי מצרים וגם בדרום הארץ (כולל מצפה רמון ואילת). בחו"ל אין איסור.
האם גם בתוך הבית ?	לפי החזון איש גם בבית יש איסור כילאיים ומדאורייתא ולפי הרב שאול ישראלי בבית האיסור הוא מדרבנן, בכל מקרה יש איסור כילאיים גם בבית.
האם גם בעציץ?	גם בעציץ או אדנית יש איסור כילאיים אם יש בהם שני מינים בתוך אותו עציץ הנמצא בבית או בגינה וגם בעציץ שאינו נקוב.
אם כל צמח נמצא בעציץ נפרד אין איסור כילאיים גם אם הם צמודים זה לזה ואפילו שהעלים שלהם מתערבים זה בזה	אם כל צמח נמצא בעציץ נפרד אין איסור כילאיים גם אם הם צמודים זה לזה ואפילו שהעלים שלהם מתערבים זה בזה
האם האיסור חל גם אם צמח צמח מאליו סמוך לצמח קיים ? האם מותר לקיימו ?	אם זרעתי רק עגבניות וצמח אחר פתאום גדל על ידו שלא באמצעותי גם זה אסור וצריך מיד לעקור כי האיסור חל גם על קיום כילאיים ולא רק זריעה (אא"כ אם המין השני שצמח מאליו הוא פחות מ 1/24 מהמין ששתלתי ואינני רוצה אותו במקרה כזה לא הטריחו חז"ל לעוקרו) במקום לעקור את אחד המינים יכול בעל הקרקע להפקיר את שטח הגידול ואת כל הגדל בו
האם מותר לאכול ירקות וכד' שצמחו זה ליד זה באיסור כילאיים ?	האיסור בכילאיים הוא עצם יצירת הכילאיים (זריעה זה ליד זה) או עצם קיום מצב של כילאיים אבל אין איסור לאכול ירקות וכד' שנעשו באיסור כילאיים אפילו לאדם עצמו שעשה את האיסור (גם בשוגג וגם במזיד).
האם מותר ליהודי לזרוע כילאי זרעים בקרקע של גוי או לבקש מגוי שיזרע כילאי זרעים עבור היהודי בקרקע של יהודי ?	אסור. אבל מותר לבקש מגוי שיזרע כילאיים בקרקע ששייכת לגוי.
באיזה מרחק מותר לזרוע את הזרע השני ?	בגינה ביתית (להבדיל משדות וגינות נירחבות) אם מדובר בן ירק לירק המרחק צריך להיות לפחות טפח וחצי (לפי הגר"ח נאה = 12 ס"מ לפי החזון איש = 15 ס"מ) אם למרות שהרחקתי כראוי העלים נוגעים זה בזה – מותר. אם מדובר על תבואה (שני סוגי דגנים) המרחק צריך להיות 2 אמות (96 ס"מ) אם מדובר בין ירק לבין תבואה המרחק צריך להיות 1 אמה (48 ס"מ) אם מדובר על בין קיטנית לירק או בין קיטנית לקיטנית או בין קיטנית לתבואה צריך להרחיק 1 אמה (48 ס"מ) (ההרחקה נמדדת ממקום הזריעה והגבעול של השתיל ולא מהעלים)
אם הגינה שלי גובלת בגינה של השכן שבה יש צמחים האם עלי להרחיק את מה שאני זורע מהצמחים שלו ?	"שדך לא תזרע כילאיים" אבל אם היה שטחו זרוע מין אחד מותר לחברו לזרוע בצידה בגינה שלו מין אחר ללא שום הרחקה.
מה דינם של ירקות מתפשטים ("דלועים" או בלשון חז"ל "דלעת יוונית") ?	דלועים (דלעת, דלורית, קישוא, מלון, אבטיח, נענע, י"א גם מלפפון) – לדעת הרב יעקב אריאל המרחק צריך להיות 108 ס"מ (מוסיפים 2 אמות על הטפח וחצי), ובין מין מתפשט למין מתפשט אחר 204 ס"מ. חומרא נוספת בדלועים היא שבעוד שבשאר הזרעים אם הרחקתי כראוי אבל העלים של שני הצמחים נוגעים זה בזה הדבר מותר אבל בדלועים אסור שיגעו זה בזה מאידך לדעת החזון איש דין דלועים לא קיים היום כי מדובר על "דלעת יוונית" ולא על הדלועים בימינו ולכן צריך להרחיק כרגיל
האם חציצה בן שני המינים היא כמו הרחקה ?	חציצה שהיא בגובה 80 ס"מ ובאורך 32 ס"מ, או גדר עמודים במאונך או במאוזן שיש להם "דין לבוד" (פחות מ 24 ס"מ בן עמוד לעמוד לשלב כמו בסוכה עד גובה מטר), או חריץ באדמה בין שני המינים בעומק 80 ס"מ באורך של 32 ס"מ וברוחב של 32 ס"מ, או שביל ודרך שרוחבם עולה על 4 אמות (1.92 מ') או שטח אדמה חרוש שאינו זרוע ברוחב 1.92 מ'. עציץ נפרד כאמור לעיל נחשב כחציצה
האם איסור כילאיים חל גם על הנבטה על מצע של צמר גפן, למרות שזו לא הנבטה בקרקע וגם היא רק בבית – אסורה. או על מים (ללא מצע כלשהוא) - מותרת.	הנבטה על מצע של צמר גפן, למרות שזו לא הנבטה בקרקע וגם היא רק בבית – אסורה. הנבטה על מים (ללא מצע כלשהוא) - מותרת.

האם יש איסור לזרוע ירק על יד עץ ?	אין איסור אבל לדעת הש"ך לכתחילה יש להרחיק 3 טפחים שלא ייראה כמרכיב על שורשי האילנות ולכן יש שפסקו כך אבל מקלים אם זרע.
האם יש איסור ליטוע עץ על יד עץ ללא הרחקה ?	באילנות אין איסור כילאיים הרגיל אלא יש איסור כילאי אילן שהוא איסור "הרכבה" זה בזה (רוכב וכנה כלומר החדרת ענף של עץ אחד בעץ אחר) אבל מותר לאכול את הפרי שנוצר מההרכבה.
האם איסור הרכבת כילאי אילן חל גם עצי סרק ?	מותר להרכיב אילן סרק על אילן סרק אבל אסור להרכיב אילן סרק על אילן מאכל
האם איסור כילאי אילן חל רק בא"י ? גם בעציץ שאינו נקוב ?	האיסור חל גם בחו"ל וגם בעציץ שאינו נקוב
האם מותר לטעות או לקיים עץ שכבר הורכב ?	עץ מאכל שהורכב באיסור אסור לטעות אותו ואסור לקיימו או להשקותו אלא יש לעוקרו אבל אם ההרכבה נעשתה במשתלה ע"י גוי (בתוך מבנה, במנותק מהאדמה, ובעת הנטיעה השתיל היה בגוש אדמה ולא חשוף שורש) או שיש ספק אם היתה הרכבה אסורה – מותר בשעת הדחק וצורך גדול לקיים את העץ המורכב ולהשקות וכדי פירות שגדלו על עץ שהורכב באיסור מותרים באכילה.
מותר לאכול פירות עץ מורכב ?	חז"ל אמרו שב א' באדר משמיעים על הכילאיים כלומר ביום א' באדר צריך לצאת לגינה ולעציצים ולבדוק אם לא צמח לי כילאיים ואם כן, לעקור.
מהו איסור כילאי הכרם ?	1) אסור לזרוע זרע של צמח חד שנתי הראוי למאכל אדם או בהמה ושרגילים לזרוע או לשתול אותו (כגון: ירק או תבואה או קטנית) יחד עם חרצן של גפן 2) אסור לשתול צמח כנ"ל ע"י גפן 3) אם הצמח לא ראוי למאכל אדם אין איסור אך בכל זאת מחמירים ולא שותלים גם פרחים 4) אסור לזרוע תבואה וירקות בעציץ נקוב וגם שאינו נקוב שמונח ע"י גפן ואסור להעבירו על ידו. איסור כילאי הכרם חל גם בחו"ל (מדרבנן) אין איסור לשתול עץ על יד גפן
מהו "כרם" וכמה להרחיק ?	כרם = מקבץ של 6 גפנים שנטועות בשתי שורות מכרם כזו צריך להרחיק 1.92 מ' מכל כיוון. מגפן בודדה יש להרחיק 48 סמ' מכל כיוון (במקום הרחקה אפשר לעשות מחיצה, עמודים, חריץ ראה לעיל בחציצה בענין כילאי זרעים) אסור לזרוע תחת ענפי הגפן או המבנה שעליו מדלים את הגפן גם אם יש את המרחק הנ"ל.
אם עברו על איסור כילאי הכרם האם מותר לאכול ?	אם זרעו ירק תבואה קטנית ע"י גפן באיסור (כולל הפירות, הגפן והצמחים), יש לשרוף את הכל והכל אסור בהנאה
מהו איסור ערלה ?	בשלוש השנים הראשונות של עץ פרי (רב שנת) פירותיו אסורים באכילה ובהנאה (כולל הגרעינים והקליפות). בשנה הרביעית מותר לאכלם אחרי שמחללים אותם על מטבע. גם בחו"ל יש איסור ערלה (הל"מ). ספק ערלה מחו"ל מותר. פירות ערלה יש לשרוף, לקבור, לשים בפח. (קומפוסטר אסור)
מה כלול בהנאה מערלה ?	רק הפירות אסורים שאר חלקי העץ מותרים. איסור הנאה כולל איסור להאכיל בע"ח (אפילו הפקר), להריח פירות (הרחת פרחים מותר), לתלות ערלה לנוי בסוכה, למכור אפילו לגוי.
אם העלים נאכלים אך מיועדים לתה או תבלין ואח"כ נזרקים (כמו עלי דפנה, לואיזה, עלי וורד וכד') אין אסור ערלה (גם בגיאת אין איסור)	אם העלים נאכלים אך מיועדים לתה או תבלין ואח"כ נזרקים (כמו עלי דפנה, לואיזה, עלי וורד וכד') אין אסור ערלה (גם בגיאת אין איסור)
עץ ששתלו אותו רק כגדר ? גדל מעצמו או רק לנוי בלבד ?	עץ שנטעו אותו רק כגדר בלבד או רק לנוי בלבד וזה ניכר ונראה בוודאות אין בו איסור ערלה. עץ שגדל מעצמו בגינה חייב בערלה אבל גדל מעצמו ברה"ר או בהפקר - פטור בתנאי שאין כדאיות כלכלית בגידול הפירות
אם מונים את שנות הערלה ?	נטעו את העץ לפחות 44 יום לפני ר"ה (ואם זה עץ שנתון בגוש אדמה או בעציץ שאינו נקוב די ב 30 יום כלומר עד כט' אב) – בהגיע ר"ה עברה שנה אחת. בהגיע ר"ה הבאה עברה שנה שניה. בהגיע ר"ה הבאה עברה שנה שלישית אבל עדיין הערלה לא מסתיימת אלא זה מותנה בטו בשבט ובחניטה (חניטה=תחילת היווצרות הפר). כלומר אם הפרי חנט לאחר טו בשבט הוא נטע רבעי ואינם ערלה אבל אם חנטו לפני טו בשבט הם עדיין ערלה. שנה לאחר מכן מה שחונט לפני טו בשבט זה נטע רבעי ואחרי טו בשבט זה חולין. נטעו את העץ מטז' אב ואילך – מתחיל למנות את השנה הראשונה ב א' תשרי
אם מעביר עץ ממקום למקום ?	ראשית, בעיקרון יש איסור לעקור ולהעביר עץ. אם מדובר במקרה שמותר - אם מעבירים יחד עם גוש אדמה שעוטף את השרשים וגוש האדמה מספיק למחיית העץ לפחות לשבועיים - לא צריך למנות מחדש את שנות הערלה (אם לא ידוע אם זה מספיק למחיית העץ לשבועיים יש לשאול רב וכן ממתני למנות אם עשו הרכבה)
האם יש ערלה בעציץ ?	בעציץ נקוב יש איסור ערלה מהתורה. בעציץ שאינו נקוב יש איסור ערלה מדרבנן ולאחר שנות הערלה מותר לאכול ואם מעבירים אותו לגינה או נוטעים אותו באדמה יש למנות ערלה מחדש. עץ פרי שנטוע בפנטהאוז בגינה חייב בערלה מהתורה אא"כ מונח בעציץ על ריצפת הבית ודינו כעציץ שאינו נקוב וחייב מדרבנן.
קניתי עץ ממשתלה כיצד לנהוג ?	בד"כ השתיל מצוי במשתלה יותר משנה אחת עד שהוא מוכן לשיווק. כדי למנות את שנות הערלה מזמן ייצור השתיל צריך 4 תנאים 1) שהשקית שבה גדל במשתלה היתה על קרקע ולא על משטח מנותק או חוצץ לקרקע 2) שיש נקב בתחתית השקית 3) שהשתיל בא עם גוש אדמה שהוא יכול להתקיים ממנו 4) שגוש האדמה לא התפורר בעת הנטיעה תנאים אלו צריכים להתקיים בוודאות. אם יש ספק – צריך למנות ערלה מחדש.
מה עושים עם הפירות בשנה הרביעית (נטע רבעי) ?	בימינו א"א לאכלם בירושלים בגלל טומאת האדם וטומאת הפירות ולכן פודים אותם ומחללים אותם על מטבע (אפשר באותו מטבע לחילול מעשר שני). לפני החילול מברך: אקב"ו לפדות נטע רבעי ואת כל הנוסח המקובל. גם פירות נטע רבעי של שביעית יש לפדות בשנת השמיטה כרגיל. פירות של היתר מכירה פודה ללא ברכה. פירות שבוודאות הן נטע רבעי פטורות מתרומות ומעשרות. אם הן בספק חייב להפריש תרו"מ ולחלל נטע רבעי אבל ללא ברכה. בחו"ל פודה נטע רבעי ללא ברכה.